

ĐÀO TẠO CÁN BỘ QUẢN LÝ GIÁO DỤC TRONG PHÁT TRIỂN GIÁO DỤC VIỆT NAM HIỆN ĐẠI VÀ HỘI NHẬP QUỐC TẾ

• **GS.TSKH. VŨ NGỌC HẢI**

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

Traï qua hơn 23 năm (1986-2010) tiến hành đổi mới sự nghiệp giáo dục dưới sự lãnh đạo của Đảng, ngành Giáo dục đã đạt được một số thành tựu. Tuy nhiên những thành tựu này hoàn toàn không tương xứng với công sức của đội ngũ thầy, cô giáo, cán bộ, nhân viên và học sinh, sinh viên và sự quan tâm, chăm sóc của Đảng, Nhà nước và toàn xã hội. Nguyên nhân cơ bản phụ thuộc vào tư duy quản lý và cơ chế chậm đổi mới mà trước hết là cán bộ quản lý nhà nước về giáo dục. Để rút ra những kinh nghiệm cho chặng đường tiếp theo và để triển khai thực hiện tốt Thông báo kết luận của Bộ Chính Trị số 242-TB/TW ngày 15-4-2009 về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Trung ương 2 (khoá VIII), phương hướng phát triển giáo dục và đào tạo đến năm 2020; đặc biệt vào 10 năm của chiến lược phát triển giáo dục thập niên thứ 2 của thế kỷ 21, cần đào tạo hình thành một đội ngũ cán bộ quản lý giáo dục đồng bộ có phẩm chất và năng lực quản lý tương xứng. Người viết bài này xin được trình bày một vài suy nghĩ về sự nghiệp đào tạo cán bộ quản lý giáo dục nước ta trong phát triển giáo dục hiện đại và hội nhập quốc tế.

1. Đào tạo cán bộ quản lý giáo dục phù hợp với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa

Nền kinh tế nước ta hiện nay là nền kinh tế thị trường được Nhà nước quản lý bằng pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân và vì dân do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo hướng tới mục tiêu: dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh. Giáo dục là công cụ và là động lực để phát triển kinh tế thị trường, phát triển đất nước, là công cụ có hiệu quả để đất nước tham gia cạnh tranh quốc tế. Đảng và Nhà nước xem giáo dục là quốc sách hàng đầu và coi đầu tư cho giáo dục là đầu tư cho phát triển. Như vậy có thể nói trong suốt tiến trình lịch sử phát triển giáo dục ở nước ta chưa bao giờ giáo dục lại được coi trọng, quan tâm, chăm sóc và có vị trí cao như trong những năm đổi mới. Vậy vì sao giáo dục lại chậm phát triển và còn tồn đọng nhiều yếu kém, bất cập. Nguyên nhân cơ bản là đội ngũ cán bộ quản lý giáo dục thiếu

tâm, chậm đổi mới tư duy và năng lực điều hành không theo kịp với tiến trình đổi mới của nền kinh tế thị trường trong hội nhập quốc tế và xu thế toàn cầu hoá. Cách làm giáo dục của người quản lý còn nặng về cách làm phong trào, chưa thấy hết sản phẩm của giáo dục bao gồm kĩ năng của con người như tri thức, năng lực, nghề nghiệp... và thái độ của con người như tình cảm và các quan niệm giá trị của con người mới... Vì vậy đào tạo cán bộ quản lý giáo dục phải được coi là khâu quan trọng mang tính động lực của động lực trong phát triển giáo dục. Đào tạo người quản lý giáo dục còn là đào tạo người sáng lập và điều tiết cơ cấu giáo dục phù hợp với sự phát triển của nền kinh tế thị trường, những người góp phần tham gia vào quản lý nội bộ đất nước và cạnh tranh quốc tế. Đào tạo cán bộ quản lý giáo dục còn là đào tạo những người luôn sáng tạo không ngừng để điều hành một nền giáo dục mới, nền giáo dục phát triển vì con người, lấy con người làm trung tâm và động lực cho mọi phát triển, nâng cao tinh thần, thái độ, hàm lượng chất xám cao và trách nhiệm của mỗi cá nhân trong xã hội. Những người luôn có năng lực đổi mới, năng động, sáng tạo hài hoà trong xây dựng một nền giáo dục dân tộc, tiên tiến, hiện đại, hài hoà và bền vững, biết phát triển giáo dục theo chiều sâu.

2. Đào tạo cán bộ quản lý giáo dục nhằm phát triển hài hoà giáo dục công lập và ngoài công lập

Để phát triển phù hợp với nền kinh tế chuyển đổi, giáo dục Việt Nam được định hình theo hai loại hình cơ bản: giáo dục công lập và ngoài công lập. Hai loại hình này bình đẳng trước pháp luật và cùng được phát triển trong môi trường dân chủ, hợp tác và cạnh tranh lành mạnh trong hệ thống giáo dục Việt Nam thống nhất. Thực tế công cuộc đổi mới giáo dục hơn 23 năm qua ở nước ta đã chứng minh tính đúng đắn quan điểm chủ trương đa dạng hoá các loại hình giáo dục. Việc khuyến khích phát triển giáo dục ngoài công lập đã thu hút thêm được nguồn đầu tư cho giáo dục. Điều đó góp phần không nhỏ cho giáo dục phát triển. Tuy nhiên trong đào tạo

cán bộ quản lý giáo dục hoàn toàn còn thiếu và chưa chú trọng đầy đủ tới những kiến thức và kỹ năng hình thành những cán bộ quản lý giáo dục có trọng trách giúp cho giáo dục ngoài công lập phát triển nhanh và mạnh không chỉ về quy mô số lượng. Trong thời gian tới cần khẳng định rõ hơn vai trò của giáo dục ngoài công lập và có những chính sách nhất quán về loại hình này. Trong bối cảnh phát triển giáo dục ở nước ta hiện nay, giáo dục công lập giữ vị trí quan trọng trong phát triển giáo dục, nhưng không thể đóng vai trò định hướng chủ đạo và làm mẫu cho giáo dục ngoài công lập phát triển. Vai trò ấy là chung của cả nền giáo dục thuộc quản lý nhà nước dưới sự lãnh đạo của Đảng. Giáo dục công lập và ngoài công lập là những bộ phận hợp thành quan trọng của nền giáo dục Việt Nam và hoàn toàn bình đẳng với nhau, cùng phát triển trong hợp tác và cạnh tranh lành mạnh ở trong nước cũng như ở ngoài nước. Mục tiêu của nền giáo dục Việt Nam là nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực và bồi dưỡng nhân tài. Giáo dục công lập hay ngoài công lập đều phải thực hiện mục tiêu này. Nhà trường nào có khả năng tạo ra các sản phẩm của mình theo mục tiêu trên với chi phí nhỏ nhất, chất lượng tốt nhất cần được tạo điều kiện trao quyền và trọng trách cao nhất để phát triển. Giáo dục trong nền kinh tế thị trường cũng cần được nhìn nhận hiệu quả cả dưới góc độ kinh tế giáo dục. Kiên quyết gạt bỏ những yếu tố kém hiệu quả, những yếu tố tiêu cực kiểu "xin-cho" đang tồn tại với một số lượng không nhỏ trong điều hành quản lý giáo dục. Việc đào tạo cán bộ quản lý giáo dục và sử dụng đội ngũ này cần được nghiên cứu sàng lọc và thực hiện chuyển đổi thông qua cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước để đảm bảo tính dân chủ, công khai, minh bạch và cạnh tranh lành mạnh. Trong điều kiện nước ta còn nghèo, nền kinh tế còn chậm phát triển, vẫn chưa là nước công nghiệp, nguồn lực cho giáo dục còn nhiều hạn chế thì mục tiêu hiệu quả trong giáo dục-đào tạo càng cần được coi trọng. Hiệu quả giáo dục-đào tạo là tiêu chí quan trọng, là thước đo chất lượng thực của công tác đào tạo đội ngũ cán bộ quản lý giáo dục.

3. Đào tạo cán bộ quản lý giáo dục có năng lực thực hiện vai trò giám sát bằng luật pháp, công khai, minh bạch và hiệu quả

Luật Giáo dục ra đời thể hiện tính pháp quyền của Nhà nước trong quản lý giáo dục. Nhà nước thông qua đội ngũ cán bộ quản lý, hệ thống luật pháp và các văn bản pháp quy của mình để điều hành và giám sát phát triển giáo dục. Luật Giáo dục và các văn bản dưới luật là công cụ

chủ đạo để quản lý giáo dục. Đào tạo đội ngũ cán bộ quản lý giáo dục để có thể thực hiện được vai trò là người giám sát phát triển giáo dục với các tố chất dân chủ, công khai, minh bạch...cần được lưu ý như sau:

- Cán bộ quản lý giáo dục có tâm huyết và thực tâm tạo môi trường lành mạnh trong phạm vi quản lý của mình cho giáo dục phát triển. Quản lý giáo dục ở nước ta là quản lý của nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa. Do vậy Luật Giáo dục và các văn bản dưới luật là công cụ thiết yếu và quan trọng hàng đầu trong nội dung đào tạo cán bộ quản lý giáo dục. Mọi chính sách, cơ chế về giáo dục cần được luật hoá để mọi thành viên trong xã hội được bàn, được biết để thực hiện.

- Trong đào tạo cán bộ quản lý giáo dục nhất thiết phải trang bị tính dân chủ, công khai và minh bạch. Đây không chỉ là trang bị phương pháp quản lý trong giáo dục mà còn là sự đòi hỏi tư chất của đội ngũ cán bộ quản lý giáo dục hiện nay. Trong bối cảnh phát triển giáo dục hiện tại, ý thức chấp hành luật pháp nhìn chung còn thấp. Nhiều tiêu cực và sự chi phối của những lợi ích cá nhân vẫn những nhiều gây sự bất lực của các cơ quan quản lý giáo dục trước việc giải quyết các bất cập của ngành.

- Cần xác định rõ cán bộ quản lý giáo dục thực chất là người kiểm tra, giám sát được Nhà nước giao quyền và trách nhiệm trong quản lý giáo dục. Cán bộ quản lý giáo dục được đào tạo phải là những người thoát li khỏi các dịch vụ về giáo dục, không thể vừa làm quản lý, vừa làm dịch vụ (bán hồ sơ tuyển sinh, bán phôi bằng...), để cán bộ quản lý được toàn tâm, toàn ý tập trung mọi nguồn lực vào việc quản lý và giám sát các chủ thể tham gia hoạt động giáo dục.

- Nhà nước và cán bộ quản lý nhà nước về giáo dục khi "can thiệp" vào hoạt động giáo dục, nhất là hoạt động của các cơ sở giáo dục cần cân nhắc thận trọng để đảm bảo tính hiệu quả của giáo dục. Trong đó coi trọng tính công tâm, trí tuệ và liêm khiết. Tránh hành chính quan liêu, xơ cứng trong điều hành giáo dục.

4. Ưu tiên đào tạo cán bộ quản lý nhà nước về giáo dục

Hiện nay hầu hết các cơ sở đào tạo cán bộ quản lý giáo dục ở nước ta phần nào còn coi nhẹ cơ cấu đào tạo cán bộ "quản lý nhà nước về giáo dục". Nhà nước thông qua đội ngũ cán bộ của mình để quản lý phát triển giáo dục. Do vậy đội ngũ này luôn giữ một vị trí quan trọng và có vai trò to lớn trong phát triển giáo dục. Vai trò ấy trước hết thể hiện ở cái tâm, cái tầm, năng lực và kỹ năng triển khai thực hiện đường lối chủ trương,

chính sách của Đảng về đổi mới giáo dục. Hiện nay hầu hết cán bộ làm nhiệm vụ quản lý nhà nước về giáo dục ít được đào tạo, bồi dưỡng về nghiệp vụ quản lý nhà nước. Phần lớn số cán bộ này thực hiện chức năng nhiệm vụ của mình bằng kinh nghiệm có được khi còn ở cơ sở. Thậm chí có người quản lý nhà nước về giáo dục theo kiểu quản lý hoạt động phong trào, hoặc nhầm lẫn giữa quản lý nhà nước và quản lý cơ sở... Kết quả phần nào đã dẫn đến những khiếm khuyết, bất cập trong tạo nguồn lực to lớn cũng như sử dụng nguồn lực hợp lý cho phát triển giáo dục. Bài học kinh nghiệm của những năm đổi mới sự nghiệp giáo dục ở nước ta đã cho thấy sự yếu kém của đội ngũ cán bộ quản lý, những người giữ vị trí then chốt trong ngành như vẫn chưa đoạn tuyệt với cơ chế quản lý theo kiểu "xin-cho", vẫn còn bao sân chức năng và nhiệm vụ của các cơ sở giáo dục. Quản lý nhà nước về giáo dục ở nước ta vẫn đang trong tình trạng thiếu sự đột phá. Quản lý giáo dục thực sự vẫn chưa ăn nhập với cơ chế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Đào tạo đội ngũ cán bộ quản lý nhà nước về giáo dục, trước mắt cũng là nhu cầu cấp thiết để đảm bảo sự phát triển giáo dục phù hợp và hài hoà với yêu cầu xã hội. Trong nền kinh tế mới, bên cạnh việc nâng cao dân trí, yếu tố đào tạo nhân lực giữ vị trí đặc biệt quan trọng. Giáo dục với tư cách là động lực của phát triển kinh tế, nơi tạo ra những con người lao động có tri thức, có tinh thần tự tôn dân tộc có ý thức cộng đồng, có bản lĩnh tư duy sáng tạo, độc lập và là những người lao động hiện đại, đội ngũ trí thức này có được hay không, có nhanh hay chậm phụ thuộc không ít vào những nhà quản lý giáo dục.

5. Trang bị năng lực độc lập, tính bản lĩnh trong thực hiện quyền tự chủ và tính trách nhiệm cho cán bộ quản lý giáo dục ở cơ sở

Đào tạo cán bộ quản lý giáo dục cho các cơ sở giáo dục cũng là nhiệm vụ thiết yếu. Cần trang bị thêm cho cán bộ quản lý cơ sở giáo dục về quyền tự chủ, tự do sáng tạo và tính trách nhiệm cao trong thực hiện chức năng, nhiệm vụ quản lý của mình. Để có thể nắm được quyền tự chủ và sử dụng được quyền tự chủ yêu cầu trong quá trình đào tạo có thể trang bị bổ sung cho cán bộ quản lý giáo dục nghiên cứu hiểu biết thêm về một số kiến thức như sau:

- Nhanh nhạy có được các thông tin chung, các thông tin liên quan đến quản lý cơ sở và biết xử lý thông tin tốt. Cần phân biệt kiến thức là thông tin, nhưng không phải bất cứ thông tin nào cũng là kiến thức. Do vậy khi có thông tin trong

tay, cần phân tích đối sánh, chắt lọc để phục vụ trực tiếp cho quản lý điều hành của mình.

- Trang bị kiến thức và kĩ năng cho cán bộ quản lý giáo dục mở rộng được quan hệ trong và ngoài nước, biết giao tiếp và nhìn nhận tổ chức, con người và ứng xử nhanh nhạy.

- Tạo tính độc lập trong phân tích nhận ra được những ý kiến tốt, ý kiến xấu và sớm có biện pháp sáng tạo tối ưu triển khai sử dụng hoặc loại trừ.

- Trong nền kinh tế thị trường, người quản lý phải biết cách tạo ra nguồn lực, có phương pháp thuyết phục tổ chức và mọi người cùng tham gia xây dựng phát triển giáo dục của cơ sở. Nói rõ hơn là phải có năng lực khai thác nguồn tài chính ngoài cơ sở để phát triển cơ sở.

- Đảm bảo tính dân chủ trong điều hành, tranh thủ ý kiến cấp dưới, nhưng luôn phải có bản lĩnh quyết đoán nhanh nhạy và linh hoạt. Biết ra quyết định đúng lúc, giám chịu trách nhiệm cá nhân trước quyết định của mình. Tránh điều hành theo kiểu dựa vào tập thể lãnh đạo cùng chịu trách nhiệm. Dám đổi mới quản lý, kể cả khi mạo hiểm.

- Trang bị kiến thức quản lý hiện đại, bỏ cách điều hành theo kiểu ra lệnh, mà thay vào đó là cách điều hành theo mạng lưới, bằng sự gợi ý và thuyết phục.

- Tạo cán bộ quanh mình là những người chân thực. Bản thân luôn gương mẫu, trung thực, liêm khiết và khiêm nhường. Biết tiếp nhận những ý kiến đóng góp của mọi người, không khoe khoang chạy theo thành tích.

- Biết khuyến khích tài năng của đồng nghiệp; Biết sử dụng người trong đơn vị và luôn tạo ra những điều kiện tốt nhất để mọi người cùng làm việc.

- Trang bị kiến thức rộng và sâu về chuyên môn và những lĩnh vực liên quan đến quản lý giáo dục để có tư duy chiến lược, biết kết hợp tốt giữ nhiệm vụ trước mắt và nhiệm vụ lâu dài. Chủ động thích ứng nhanh với những biến đổi trong ngành cũng như ngoài xã hội.

- Bản thân người quản lý phải có trách nhiệm với sự phát triển của cơ sở mình cả quá khứ và tương lai, chứ không chỉ đơn giản với hiện tại. Tạo cơ chế biến cơ sở mình quản lý luôn là "thanh nam châm mạnh" để thu hút những những người giỏi, những cán bộ tài năng về làm việc. Mặt khác cần xác định cho cán bộ quản lý giáo dục hoạt động không chỉ vì những kết quả của những năm tháng đã qua, của những tháng tới hay năm tới, mà phải hoạt động vì những học sinh, sinh viên của mình sẽ trở thành những con người có ích như thế nào trong xã hội nước ta.

6. Tăng tính tích cực, chủ động cho cán

bộ quản lí giáo dục để tham gia hội nhập quốc tế sâu rộng

Trong bối cảnh nước ta hiện nay, giáo dục Việt Nam với lợi thế của đất nước cần nhanh chóng mở rộng hợp tác giáo dục bình đẳng với các nước, tìm cơ hội và điều kiện để tăng mọi nguồn lực cho xây dựng một nền giáo dục Việt Nam chất lượng, dân tộc, tiên tiến và hiện đại. Muốn vậy đối với đào tạo cán bộ quản lí giáo dục cần:

Thứ nhất: Giáo dục Việt Nam, dưới tác động của phát triển khoa học công nghệ thông tin truyền thông, của hội nhập quốc tế và xu thế toàn cầu hoá, được khẳng định như một nhu cầu khách quan trong phát triển giáo dục hiện đại. Trong đào tạo cán bộ quản lí giáo dục các cấp cần tăng cường trang bị thêm kiến thức về hiện đại hoá giáo dục; Về vai trò, vị trí của giáo dục Việt Nam trong phát triển giáo dục trên thế giới. Cán bộ quản lí giáo dục cần thấy rõ hội nhập quốc tế về giáo dục là khâu đặc biệt quan trọng không thể thiếu trong phát triển giáo dục ở nước ta. Từ đó phát huy lợi thế của nền giáo dục trong nước để mở rộng hợp tác bình đẳng cùng có lợi với tất cả các nền giáo dục của các nước khác, nhất là với các nền giáo dục phát triển tiên tiến, hiện đại. Trang bị cho cán bộ quản lí giáo dục tư duy mới với tư cách của nước thành viên chính thức của tổ chức thương mại thế giới (WTO) để tạo quan điểm có tính đột phá trong xây dựng, phát triển giáo dục nước ta theo hướng độc lập, tự chủ, giữ gìn bản sắc giáo dục Việt Nam với tinh thần tự lực, tự cường dân tộc. Học tập, chọn lọc kinh nghiệm và tinh hoa phát triển của giáo dục nước ngoài, nhưng nhất định không ảo tưởng, mơ hồ, thậm chí sùng bái hay dập khuôn một mô hình giáo dục của bất cứ một quốc gia nào. Trong hợp tác quốc tế về giáo dục luôn phải coi các yếu tố nội lực là yếu tố quyết định. Sử dụng các yếu tố này để xây dựng nền giáo dục mở, trong đó có bao hàm giáo dục Việt Nam mở cửa với thế giới, tranh thủ sức mạnh của thời đại, tham gia đầy đủ vào mọi quá trình khu vực hoá toàn cầu hoá về giáo dục, luôn tạo vị thế sẵn sàng hợp tác song phương, đa phương trên cơ sở bình đẳng và cùng có lợi.

Thứ hai: Tạo năng lực cho cán bộ quản lí giáo dục ở nước ta tùy thuộc vào hoàn cảnh ở địa phương mình, cơ sở mình mà có thể chủ động tự tìm ra điểm đột phá trong hợp tác quốc tế về giáo dục. Điểm đột phá này phải dựa trên tiềm lực thực có ở địa phương, cơ sở của mình, dựa vào thiện chí của đối tác, không chấp nhận bất cứ một áp lực nào từ bên ngoài có ảnh hưởng không tốt đến phát triển giáo dục nội tại.

Thứ ba: Đảm bảo tuyệt đối sự lãnh đạo của

Đảng trong mọi khía cạnh hợp tác quốc tế về giáo dục trong xu thế toàn cầu hoá.

Kết luận

Năm 2010-2012 Bộ Giáo dục và Đào tạo lấy đổi mới quản lí giáo dục đại học làm nhiệm vụ trọng tâm của toàn ngành. Nhiệm vụ này có hoàn thành tốt hay không chủ yếu phụ thuộc vào đội ngũ cán bộ quản lí giáo dục. Kết luận của bài viết này là những trì trệ, bất cập hay sự "phát triển liêu lĩnh" của giáo dục ở nước ta vừa qua là do chưa có được đội ngũ cán bộ quản lí giáo dục đồng bộ nói chung và nhất là thiếu cán bộ quản lí nhà nước về giáo dục có tâm, có tầm và biết phát huy nội lực của ngành trong xây dựng nền giáo dục Việt Nam dân tộc, tiên tiến, hiện đại trong hội nhập quốc tế và xu thế toàn cầu hoá. Đào tạo và xây dựng đội ngũ cán bộ quản lí giáo dục là nhiệm vụ trọng tâm hàng đầu của công tác quản lí ngành giáo dục. Đây cũng là giải pháp mang tính đột phá. Giáo dục Việt Nam phát triển nhanh hay chậm, tiên tiến hiện đại hay lạc hậu phụ thuộc không ít vào đội ngũ này. Nền giáo dục Việt Nam bước vào thập niên thứ hai của thế kỷ 21, thập niên hoàn thành sự nghiệp công nghiệp hoá đất nước, thập niên này với sự nghiệp giáo dục đòi hỏi một đội ngũ quản lí giỏi có tâm và có tầm để tiếp tục đổi mới giáo dục, đưa giáo dục lên một tầm cao mới để đào tạo những con người Việt Nam có bản lĩnh tự cường, có tâm huyết và năng lực trong xây dựng đất nước giàu mạnh, công bằng, dân chủ, văn minh và phát triển bền vững trong hội nhập quốc tế và xu thế toàn cầu hoá.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thiện Nhân, *Con đường đổi mới giáo dục đại học*, Báo Giáo dục và Thời đại thứ Ba ngày 9 tháng 3, 2010.
2. *Thông báo kết luận của Bộ Chính trị số 242-TB/TW ngày 15-4-2009 về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Trung ương 2 (khoá VIII), phương hướng phát triển giáo dục và đào tạo đến năm 2020.*

SUMMARY

According to the author, the training of education managers in current time shall suit to the market economy; towards the balanced development of public and non-public education; education managers shall have capacities to realize legal supervision; priority in training of education managers; equipping them with independency, esteem and responsibility; increased activeness for internationalization.